

اصول برقراری رابطه انسانی با کودک و نوجوان

دکتر احمد به پژوه

استاد روان شناسی - تهران

به انضمام:

- ☒ پرسشنامه خود ارزیابی اصول برقراری رابطه انسانی با فرزندان
- ☒ انسان کیست و چیست؟
- ☒ منشور تربیتی: کودکان چگونه رفتار می کنند؟
- ☒ اختلاف کردن در چگونگی و شکل پیل
- ☒ مدرسه حیوانات
- ☒ مدرسه من، چگونه مدرسه ای است؟
- ☒ رهنمودهای مهم برای برنامه ریزان و مدرسان آموزش خانواده
- ☒ کتابشناسی آموزش خانواده، روان شناسی و تعلیم و تربیت کودک و نوجوان

چاپ چهاردهم ۱۴۰۳

(با تجدیدنظر و اضافات)

عنوان: اصنافِ قرآنی رابطۂ انسانی با کودک و نوجوان
تألیف: دکتر احمد بہ پڑوہ
مدیر: علامہ ساریوش سازمند
صفحہ آرا: بروہ کیفیک، ارشیا
ناشر: سبزہ
لیتوگرافی، چاپ و صحافی: اور جلال
شمارگان: ۳۳۰ نسخہ / قطع: رسی
نوبت چاپ: سیزدہم - ۱۴۰۳ / چہار دہم - ۱۴۰۳
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۵۰۰-۰۲۴-۳

این اثر مشمول قانون حمایت مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۳۸ است، هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مؤلف (ناشر) نشر یا پخش یا عرضه کند مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

تهران: خیابان استاد مطهری - خیابان سلیمان خاطر (امیراتابک)، کوچه اسلامی، شماره ۴/۲
کدپستی: ۱۵۷۴۳۵۸۱۱ صندوق پستی: ۴۱۶۴-۱۴۱۵۵ تلفن: ۸۸۸۴۶۱۴۸ - ۸۸۸۱۲۰۸۳ تلفکس: ۸۸۸۴۲۵۴۳
تلفن مرکز پخش و توزیع: ۶۶۴۶۲۰۶۱ - ۶۶۴۷۶۳۷۵ - فکس: ۶۶۴۷۶۳۸۹

قیمت: ۲۱۰,۰۰۰ تومان

فهرست

صفحه

عنوان

۹	پیشگفتار چاپ هشتم.....
۱۳	پیشگفتار.....
۲۱	خانواده‌شناسی: اهمیت و ضرورت آموزش و مشاوره خانواده در شکل‌گیری خانواده سالم.....
۳۵	تعلیم و تربیت چیست؟.....
۳۸	چرا برقراری رابطه از جانب کودک و نوجوان اهمیت دارد؟.....
۴۱	اصل دانایی: چرا مادران و پدران به آموزش و شناخت نیاز دارند؟.....
۴۴	اصل تربیت‌پذیری و آموزش بدین کودکان و نوجوان.....
۴۶	اصل آشناسازی فرزندان با واقعیت.....
۴۸	اصل اعتدال.....
۵۰	اصل اغماض و انعطاف‌پذیری.....
۵۲	اصل الگوپذیری و تقلید.....
۵۴	اصل اهمیت بازی با فرزندان.....
۵۶	اصل ایجاد امنیت روانی در خانواده.....
۶۰	اصل برخورد مثبت و مثبت فکر کردن.....
۶۲	اصل برقراری ارتباط عاطفی و کلامی.....
۶۴	اصل پاسخ‌گویی به پرسش‌های کودک و نوجوان.....
۶۶	اصل پذیرش و احترام متقابل فرزندان و والدین.....
۶۹	اصل پرهیز از برچسب زدن و پیش داوری کردن.....
۷۱	اصل پرهیز از خجالت دادن و سرزنش کردن.....
۷۲	اصل پرهیز از دستور دادن و تهدید کردن.....
۷۳	اصل پرهیز از مشاجره کردن.....
۷۵	اصل پرهیز از مقایسه کردن.....
۷۷	اصل تشویق و تایید کردن رفتارهای مطلوب.....
۸۰	اصل تعدیل انتظارات با توان‌های کودک و نوجوان.....
۸۳	اصل توجه به تفاوت‌ها و شباهت‌های فردی.....

۸۶	اصل توجه به نیازهای همه جانبه
۸۸	اصل ثبات عاطفی والدین
۹۰	اصل خود تصمیم گیری و مشارکت
۹۲	اصل خودشناسی والدین
۹۴	اصل خودنمایی مطلوب و ابراز وجود
۹۶	اصل رازداری
۹۸	اصل شناخت و آگاهی
۱۰۰	اصل شکیبایی و بردباری
۱۰۲	اصل صداقت و اعتماد سازی
۱۰۴	اصل عامل به عمل گرایی
۱۰۶	اصل قاطع و بدی بودن
۱۰۸	اصل محبت
۱۱۱	اصل مستقل سازی فرزندان
۱۱۳	اصل مسوولیت پذیری والدین
۱۱۶	اصل مهار احساسات والدین
۱۱۸	اصل هماهنگی عاملان تربیتی
۱۲۱	سخن آخر
۱۲۲	نیایش

• پیوست‌ها

۱۲۳	پیوست اول: پرسشنامه خود ارزیابی اصول برقراری رابطه انسانی با فرزندان
۱۲۵	پیوست دوم: انسان کیست و چیست؟
۱۲۹	پیوست سوم: منشور تربیتی: کودکان چگونه رفتار می کنند؟ همان گونه که با آنها رفتار می شود.
۱۳۱	پیوست چهارم: اختلاف کردن در چگونگی و شکل پیل
۱۳۲	پیوست پنجم: مدرسه حیوانات
۱۳۶	پیوست ششم: مدرسه من، چگونه مدرسه ای است؟
۱۳۸	پیوست هفتم: رهنمودهای مهم برای برنامه ریزان و مدرسان آموزش خانواده
۱۵۲	پیوست هشتم: کتاب شناسی آموزش خانواده، روان شناسی و تعلیم و تربیت کودک و نوجوان
۱۸۴	فهرست کتاب های دکتر احمد به پژوه

پیشگفتار چاپ هشتم

بار دیگر با شکر و سپاس بی‌پایان به درگاه حضرت دوست و تقدیم گرم‌ترین سلام‌ها و درودها خدمت شما پدران و مادران عزیز، پیشگفتار چاپ جدید این کتاب را آغاز می‌کنم. کتاب حاضر که در سال ۱۳۷۵ برای نخستین بار متولد گردید، تا کنون هفت بار چاپ و در ۳۵ هزار شمارگان منتشر شده است و جای بسی خوشحالی است که در این مدت توانسته جای خود را به عنوان یک کتاب راهنما و کاربردی در میان خانواده‌ها باز کند.

این کتاب به شهادت خوانندگان عزیز که آن را پیشتر مطالعه کرده‌اند، کتابی است که به زبان ساده نوشته شده و کاربردی است. کتاب اصول برقراری رابطه انسانی با کودک و نوجوان، بارها توسط مشاوران عزیز و مدرسان محترم آموزش خانواده، این جهادگران نهضت آموزش خانواده در جلسه‌های مشاوره و آموزش خانواده در سراسر کشور مورد استفاده قرار گرفته و بخش‌هایی از مطالب آن تکثیر شده است.

درباره اهمیت، ضرورت و نقش برقراری رابطه انسانی با فرزندان، باور اینجانب این است که:

- برقراری رابطه انسانی، کلید موفقیت مادران، پدران، معلمان و مدیران است.
- برقراری رابطه انسانی، کلید تحقق هدف‌های تعلیم و تربیت است.
- برقراری رابطه انسانی، کلید نفوذ و تأثیرگذاری بر دیگران است.
- برقراری رابطه انسانی، کلید الگوبرداری و الگوپذیری است.
- برقراری رابطه انسانی، کلید درک و تفهیم و تفاهم انسان‌ها است.

- برقراری رابطه انسانی، کلید حفظ و تأمین سلامت روانی افراد در خانه، مدرسه و جامعه است.
- برقراری رابطه انسانی، کلید هر نوع تغییر و اصلاح رفتار و پیشگیری از بروز ناهنجاری‌هاست.
- برقراری رابطه انسانی، کلید همدلی، همفکری و همکاری میان اعضای خانواده است.

شایان ذکر است که برقراری رابطه موفق با فرزند یا فرزندان، می‌تواند شاخص و کلیدی مهم برای ارزیابی میزان موفقیت هر پدر و مادری به شمار آید. پدر و مادری که توانسته است به خوبی با فرزند یا فرزندان خود رابطه برقرار کند، در امر تعلیم و تربیت آنان موفق‌تر است، از فرزند پروری لذت می‌برد و زندگی شیرین‌تری دارد. از این رو، آنچه را که شما در این کتاب می‌خوانید، به شما کمک می‌کند تا بتوانید فرزند یا فرزندان (چه کودک و چه نوجوان)، رابطه‌ای انسانی و موفق‌تر برقرار کنید، تأثیرگذاری خود را بر فرزندان افزایش دهید و در نهایت به یک خانواده سالم و صالح دست یابید.

گفتنی است که در کتاب حاضر تغییراتی رخ داده است. در ابتدای کتاب بحثی درباره خانواده‌شناسی؛ اهمیت و ضرورت آموزش و مشاوره خانواده در شکل‌گیری خانواده سالم اضافه شده است که به والدین گرامی توصیه می‌شود در گام نخست، با مطالعه آن به خودشناسی بپردازند و به تعبیر قرآن مجید *علیکم انفسکم*^۱ (ای کسانی که ایمان آورده‌اید، مراقب خویش‌تان باشید و به خودتان بپردازید)، از خودشان شروع کنند. از این رو، در پیوست اول کتاب، پرسشنامه خود ارزیابی اصول برقراری رابطه انسانی با فرزندان ارائه شده است. این پرسشنامه به والدین عزیز کمک می‌کند تا میزان موفقیت خود را در برقراری رابطه انسانی با فرزندشان، مورد ارزیابی و سنجش قرار دهند. ما پیش از اینکه

انگشت نشانه خود را به سوی فرزندمان دراز کنیم، شایسته است آن را به سمت خود نشانه رویم و از خود به طور جدی و صادقانه سوال کنیم که من چگونه مادری هستم؟ من چگونه پدری هستم؟ آیا من پدر یا مادر نمره بیست هستم که از فرزندم انتظار دارم نمره بیست باشد؟ بدیهی است هر پدر و مادری ممکن است گاهی اوقات اشتباه کند. نکته مهم این است که لازمه رشد، اشتباه شناسی است و شما بهترین کسی هستید که می‌توانید صادقانه و واقع بینانه راجع به اشتباه‌های خود قضاوت کنید و عملکرد، احساسات و افکار خود را در حد وسیع و توان، مورد ارزیابی قرار دهید و خویشتن خویش را در محضر خداوند تبارک و تعالی ببینید.

سرانجام تلاش شده است نریده‌ای از کتاب‌های منتشرشده در سال‌های اخیر در حوزه آموزش خانواده به پوस्त هشتم کتاب افزوده شود که امید است قدمی در جهت فراهم کردن راهنمای مطالعه برای پدران، مادران، معلمان و کارشناسان ارجمند باشد. این کتاب شناسی مقدمه نویی است برای تشکیل یک کتابخانه مفید و تخصصی در حوزه روان شناسی و تعلیم و تربیت کودکان و نوجوانان.

سخن آخر اینکه اینجانب معتقدم که شما خرابند، فهم و فرهیخته، بهترین داوری هستید که می‌توانید درباره این کتاب قضاوت کنید و اینجانب را راهنمایی، نقد و اصلاح نمایید. از این رو، خواهشمند است اینجانب یا ناشر محترم را از پیشنهادها، نظرها و نقدهای خود به طور کتبی یا الکترونیک مطلع و آگاه سازید.

دکتر احمد به پژوه

دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران^۱

پیشگفتار

«پروردگارا مرا یاری فرما تا فرزندانم را خوب تربیت کنم»

حضرت امام سجاد (ع)

با شکر و سپاس بی‌پایان و حمد و ثنای بی‌پایان به درگاه حضرت حق که ما را به عنوان انسان به زیباترین صورت آفریده است و با سلام و درود به محضر پیامبر اسلام حضرت محمد مصطفی (ص) و ائمه معصومین صلوات‌الله علیهم اجمعین و تقدیم بهترین سلام‌ها و درودها بر ارواح طیبه شهدای انقلاب اسلامی و روح پر فتوح امام خمینی (ره)، در یک جمله با عرض شما می‌رسانم که بی‌شک خانواده، نخستین و مهم‌ترین آموزشگاه و پرورشگاه انسان به شمار می‌آید و یکی از نهادهای اصلی و مقدس هر جامعه است. این خانواده است که فرآیند شدن انسان را از قوه به فعل فراهم می‌کند و تسهیل می‌سازد.

هر یک از شما خبرهای تکان‌دهنده‌ای را در روزنامه‌ها درباره مشکلات والدین، کودکان و نوجوانان خوانده و یا شنیده‌اید. به نظر شما علت چیست؟

• عدم آگاهی والدین نسبت به نقش‌ها و وظایف خود؟

• عدم توجه مادران و پدران به روان‌شناسی کودک و نوجوان؟

• تکرار کورکورانه روش‌های تربیتی نادرست؟

• عدم شناخت اصول تعلیم و تربیت؟

• عدم توجه به روش‌های برقراری رابطه انسانی؟

و یا ده‌ها علت دیگر.

راه حل کدام است؟ سالیان دراز است که کارشناسان و متخصصان مسوول و دلسوز، راه حل را در آموزش دادن و بالا بردن سطح آگاهی اولیا و مربیان دانسته‌اند و نسبت به انجام این امر مهم کمر همت بسته‌اند. آن‌ها همواره به اولیا و مربیان هشدار داده‌اند که فرزندان ما در درجهٔ اول محصول تربیت و تعلیم خانواده هستند و «جز از کشته ندروی». زیرا تحقیقات متعدد نشان داده است که میان شیوهٔ رفتار والدین و سبک فرزند پروری آنها با چگونگی رفتار و نوع شخصیت کودک، همبستگی مثبت وجود دارد. در این ارتباط در سال ۱۳۶۰ (اسفند ماه) مقاله کوتاهی از اینجانب در نشریهٔ پیوند^۱ (وابسته به انجمن اولیا و مربیان) منتشر شد که عنوان آن انعکاس رفتار است و با یک سوال و جواب ساده، اما پر معنا، آغاز می‌شود:

سوال: کودکان به چه رفتار می‌کنند؟

جواب: همان گونه که با آنها رفتار می‌شود.

مولوی این حقیقت را به وجه زیبایی بیان کرده است^۲:

این جهان کوه است و فعل ما ندا / سیدی ما آید نداها را صدا

به اعتقاد اینجانب محیط مناسب پس از یک زندگی مناسب وراثتی، مهم‌ترین و ضروری‌ترین نیاز برای رشد یک انسان محسوب می‌شود و از این نظر خانواده، حیاتی‌ترین نقش را به عهده دارد. پس تربیت کودک را باید از خانواده و از خودمان شروع کنیم و اگر من به عنوان مادر یا پدر در نقش «معلم-مربی» توانستم خودم را بسازم و توانستم با کودک درست رفتار کنم، کودک هم درست رفتار می‌کند. در این راستا میان والدین و کودک، کودک و والدین و کودک و

۱- نگاه کنید به پیوست سوم.

۲- مولوی، جلال‌الدین (۱۳۷۰). دورهٔ کامل مثنوی. به کوشش و اهتمام رینولد الین نیکلسون با مقدمه دکتر قدمعلی سرامی. تهران: انتشارات بهزاد. دفتر اول، صفحه ۱۴، فرستادن شاه رسولان به سمرقند و آوردن زرگر

مربیان باید فضایی انسانی، صمیمانه و صادقانه به وجود آورد و سعی کرد به طور عملی و عینی الگو و سرمشق مطلوبی برای کودک بود. روی عملی بودن سرمشق تأکید می‌کنم، زیرا طبق ضرب‌المثل معروف که می‌گوید: «دو صد گفته، چو نیم کردار نیست»، کودک بیشترین تأثیر را از اعمال و کردار ما می‌پذیرد تا گفتار ما. سخن از آموزش خانواده و سخن از آموزش اصول برقراری رابطه انسانی، سخن از بهداشت روانی خانواده است، سخن از پیشگیری است و سخن از ساختن انسان‌هاست. حساس‌ترین ایام زندگی یک فرد در خانه، در خانواده و در دامن مادر سپری می‌شود. به طور مشخص اکثر کودکان تا شش سال تمام را در خانواده می‌گذرانند. از این رو، قابل تعجب نیست که ریشه اکثر مشکلات رفتاری و ناهنجاری‌های عاطفی، اجتماعی و روانی را باید در خانواده جستجو کرد. فرار نوجوانان از خانه، پرخاشگری، بی‌انضباطی در نگهداری ادرار، ناخن جویدن، اعتیاد، بزهکاری و نظایر آن، جلوه‌هایی از عدم آموزش خانواده و عدم برقراری رابطه درست با کودکان و نوجوانان است.

در این پیشگفتار، خالی از لطف نیست یادآور آنم وقتی که با یک پدیده رفتاری روبرو می‌شوید، شایسته است سه مرحله را در نظر بگیرید.

نخست شناسایی کامل و همه جانبه آن پدیده رفتاری. بدیهی است در این مرحله باید دقت کنید که دچار جزئی‌نگری نشوید و با توجه به دایره‌تان اختلاف کردن در چگونگی و شکل پیل در دفتر سوم مثنوی معنوی، هشتم کل‌نگر، دریانگر و ژرف بین داشته باشید.^۱ دوم آن‌که به ریشه‌یابی و علت‌یابی رفتار بپردازید و چراها و چونی‌ها را مطرح کنید. برای مثال، چرا نوجوانی از خانه فرار می‌کند؟ چرا نوجوانی به بی‌تفاوتی کشیده می‌شود؟ چرا نوجوانی تهاجم‌پذیر فرهنگی می‌شود؟ و نظایر آن. در مرحله سوم باید به راه‌یابی بپردازید. چه باید کرد؟ چه راه‌حل و اقدامی را باید اجرا کرد؟

نکته دیگری که ضرورت دارد به آن اشاره شود این است که انسان از کلیت و یکپارچگی برخوردار است و علت‌های پیدایش یک رفتار، مانند یک شبکه با هم در ارتباط هستند. از این رو، عوامل زیستی، روانی، اجتماعی، اقتصادی و اخلاقی به مصداق شعر سعدی که می‌گوید: ابر و باد و مه و خورشید و فلک و ده‌ها عامل دیگر در کارند و بر یکدیگر تأثیر و تأثر دارند تا کودکی به طور سالم و با نشاط رشد یابد و در نتیجه نوجوان امروز و جوان فردا را به جامعه تحویل دهد.^۱ شایان ذکر است که آثار تربیت و تعلیم مطلوب امروز را ده سال یا بیست سال دیگر در رفتار و شخصیت فرد مشاهده خواهید کرد.

از این رو، انجمن اولیا و مربیان جمهوری اسلامی ایران از بدو تأسیس تاکنون سعی کرده است تا به خاصی به آموزش مادران و پدران به منزله یک راهبرد پیشگیری مبدول گردد. در چند سال گذشته با احساس وظیفه نسبت به این امر خطیر، اقدام به تشکیل کلاس‌های آموزش خانواده، انتشار کتاب‌های آموزشی و تربیتی و نشریه «پیوند» که است تمام این تلاش‌ها از این فکر نشأت می‌گیرد که توانایی مادران و پدران در امر تربیت و تعلیم فرزندانشان، این سرمایه‌های واقعی جامعه، در گرو دانایی و سنجیدگی آنها در زمینه تعلیم و تربیت و روان‌شناسی کودک و نوجوان و دانش‌های وابسته است. همچنین این تلاش‌ها از این اندیشه سرچشمه می‌گیرد که در جامعه در حال تحول و پیچیده امروز ضرورت دارد تمام مادران و پدران در زمینه نقش‌ها و وظایف والدین، شیوه‌های تربیت و تعلیم کودک، روش‌های برقراری رابطه انسانی و نظایر آن آموزش ببینند و دانش‌ها و مهارت‌های لازم را کسب کنند.

بنابراین اگر کودک یا نوجوان را باور می‌کنید و می‌پذیرید که «داشتن یک رابطه خوب انسانی» مقدماتی‌ترین و ضروری‌ترین مرحله کار با کودک یا نوجوان

۱- برای درست اندیشیدن نگاه کنید به آگوستینلی، ماریا لریکا (۱۳۶۲). چه می‌بینیم، چه هست، ترجمه شراره صالحی. تهران: انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.

است، رعایت اصولی که در این کتاب از نظر شما خواهد گذشت، کمک می‌کند تا میان شما و فرزندان رابطه مورد نظر برقرار شود. این اصول حاصل سال‌ها تجربه و مطالعه و طرح آنها با پدران و مادران و همکاران فرهنگی در جلسه‌های آموزش خانواده است. البته گفتنی است که هر یک از این اصول به بحث و بررسی بیشتری نیاز دارد- زیرا که مطالب مربوط به انسان مثل دو دو تا می‌شود چهار تا نیست- لیکن برای کسانی که با کودک یا نوجوان سر و کار دارند و از کار کردن با کودک و تربیت و تعلیم او لذت می‌برند، این اصول می‌تواند چون قواعدی و «سرنخ‌هایی» راهنما باشد و آنها را به اندیشیدن درباره نقش‌ها و وظایفشان دعوت کند. بدین دلیل نمی‌توان به مادران و پدران گفت: «همیشه این کار را بکنید» یا «هرگز این کار را نکنید» و به قول معروف همیشه یک نسخه واحد نمی‌توان پیچید.

کتاب حاضر به منظور راهنمایی عمده پدران و مادران در زمینه برقراری رابطه انسانی با فرزندان به رشته تحریر درآمده است. در این کتاب سعی شده است اصول مورد نظر به زبان ساده، قابل فهم و به ترتیب الفبای فارسی عرضه شود و از به کار بردن مفاهیم روان‌شناسی پیچیده و فنی خودداری شده است. ویژگی دیگر این کتاب راهنما، مختصر و فشرده بودن آن است. زیرا که در عصر کنونی که برخی آن را عصر انفجار دانش و اطلاعات نامیده‌اند، بقاء فشرده‌ای میان وسایل ارتباط جمعی دیده می‌شود، کتاب‌هایی از همه بیشتر مورد استقبال قرار می‌گیرند که ساده‌تر و فشرده‌تر باشند. به خوانندگان عزیز توصیه می‌شود، یک بار تمام بخش‌ها و اصول کتاب را از ابتدا تا انتها مورد مطالعه و ملاحظه قرار دهند و سپس بر حسب مورد یا نیاز، به اصل مورد نظر مراجعه کنند و به بازخوانی و خودارزیابی بپردازند. همچنین شایسته است گفته شود که انتظار نداشته باشید فقط با یک‌بار خواندن کتاب، بتوانید مطالب آن را سریع به خاطر بسپارید، بلکه پیشنهاد می‌شود هر بخش را چند بار مطالعه کنید و پیرامون هر اصل با همسران یا شخص دیگری به بحث و گفتگو بپردازید. اینجانب در

نشست‌های آموزش خانواده و در جلسه‌های مشاوره روانی بارها از مادرها و پدرها تقاضا کرده‌ام اصولی را که در این کتاب به آنها اشاره شده است مورد مطالعه و ارزیابی قرار دهند و ملاحظه کنند که کدام اصل را در ارتباط با فرزند خود رعایت نکرده‌اند و در نتیجه در عمل به آن اصل توجه کنند.

شایان ذکر است که اهمیت و ضرورت آموزش خانواده نیز مورد توجه مسوولان سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران واقع شده و به روش‌های گوناگون اقدام به برنامه‌سازی کرده‌اند. یکی از برنامه‌های موفق سیمای جمهوری اسلامی ایران، «برنامه خانواده» شبکه یک است که بخشی از آن «گفتگوی خانواده» به مدت این برنامه از آذرماه سال ۱۳۷۳ به مدت نیم ساعت در هر روز و با شرکت جمعی از پدران و مادران و با حضور یک کارشناس مسایل تربیتی و یک مجری ارایه می‌شد. حدود پنج سال ادامه داشت. اینجانب افتخار داشته‌ام به عنوان یکی از کارشناس‌های برنامه گفتگوی خانواده در متجاوز از صد برنامه با هم‌وطنان عزیز ارتباط برقرار کنم و مباحث تعلیم و تربیت کودک را در قالب بحث‌های خانوادگی و گروهی به زبانی ساده به سمع و نظر مردم برسانم. از این رو، بخش‌هایی از مطالب این کتاب پیش‌تر در سلسله برنامه‌های «گفتگوی خانواده» با جمعی از پدران عزیز و مادران نرمانی مورد بحث و گفتگو قرار گرفته و بر اساس گزارش‌های رسیده مورد استقبال بی‌نظیری از اینندگان تلویزیون واقع شده است.

مطالب این کتاب راهنما به شما مادران، پدران، معلمان و مربیان کنونی و آینده کمک می‌کند تا نقش‌ها و وظایف خود را به نحو احسن و اکمل ایفا کنید و در حالی که به یاد تنها آرامش بخش دلها یعنی «رب العالمین» هستید، وظایف و مسوولیت‌های خود را به بهترین وجه انجام دهید و اساس رابطه‌ای انسانی با کودک و نوجوان را بنیاد نهید. زیرا که به اعتقاد اینجانب برقراری رابطه درست، مهم‌ترین و مقدماتی‌ترین قدم در فرآیند تعلیم و تربیت کودک و نوجوان محسوب می‌شود. سخن آخر این‌که:

تا نگردي آشنا، زين پرده رمزي نشنوي
 گوش نامحرم نباشد جاي پيغام سروش
 در حريم عشق، نتوان دم زد از گفت و شنيد
 زآن که آنجا جمله اعضا چشم بايد بود و گوش
 «حافظ»

در اين جا شايسته است از همسر عزيزم و فرزندان دلبندم که با شکيبايي و دلسوزي شرايط مساعدی در خانه و خانواده ايجاد کرده اند، صادقانه تشکر کنم و نيز از خواهر گرامي خود خانم اعظم به پژوه که در پياده کردن تعدادی از نوارهای سخنرانی اينجانب قبول زحمت کرده است، صميمانه سپاسگزاری نمايم.

اينجانب پسر، از برخورداری از عنايت‌ها و الطاف الهی به پيشنهادها و انتقادهای سازنده شما پديدان مادران، معلمان و مربيان گرامي و ارجمند نیازمند هستم و متواضعانه از شما تقاضا دارم با اينجانب يا ناشر محترم در تماس باشيد و ما را از پيشنهادها، نظرها و انتقادهای خود مطلع فرماييد.

دکتر احمد به پژوه

دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران^۱